

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ:
ДОСВІД США, КАНАДИ, АВСТРАЛІЇ ТА ЯПОНІЇINTERNATIONAL PRACTICES OF ACADEMIC SUPPORT FOR STUDENTS
WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN HIGHER EDUCATION:
EXPERIENCE OF THE UNITED STATES, CANADA, AUSTRALIA, AND JAPAN

У статті здійснено оглядово-порівняльний аналіз міжнародних практик академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами у системі вищої освіти на прикладі США, Канади, Австралії та Японії. Актуальність дослідження зумовлена стійкою тенденцією до зростання кількості студентів з інвалідністю у закладах вищої освіти в усьому світі, а також необхідністю забезпечення рівного доступу до якісного навчання відповідно до положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та інших міжнародних стандартів у сфері прав людини й інклюзивної освіти. Метою статті є виявлення спільних і відмінних рис національних моделей академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами, а також визначення ефективних інституційних та організаційних механізмів, що сприяють їхній академічній успішності та повноцінній участі в освітньому процесі. Методологічну основу дослідження становлять порівняльний, системний та інституційний підходи, а також аналіз сучасних наукових публікацій, нормативно-правових актів і офіційних звітів урядових та університетських структур. У статті проаналізовано нормативно-правові засади забезпечення академічної підтримки студентів з інвалідністю, особливості функціонування спеціалізованих центрів підтримки у провідних університетах досліджуваних країн, а також організаційні моделі взаємодії між адміністративними, академічними та допоміжними підрозділами. Особливу увагу приділено впровадженню принципів універсального дизайну навчання, розвитку допоміжних і цифрових технологій, системній підготовці викладачів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі та формуванню культури інституційної відповідальності за інклюзію. Окреслено ключові напрями академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами, зокрема індивідуалізовані академічні адаптації, консультативний і психологічний супровід, сприяння соціальній інтеграції, розвитку самостійності та підготовці до подальшої професійної діяльності. Порівняльний аналіз дозволив виявити чинники, що визначають ефективність національних моделей академічної підтримки, серед яких нормативна визначеність, інституційна автономія університетів, міждисциплінарна співпраця та орієнтація на потреби студента. Узагальнено кращі міжнародні практики, які можуть бути використані як концептуальні та практичні орієнтири для розвитку системи інклюзивної вищої освіти та вдосконалення механізмів академічної підтримки студентів з інвалідністю в інших країнах.

Ключові слова: інклюзивна вища освіта; студенти з особливими потребами; академічна підтримка; універсальний дизайн навчання; міжнародний досвід.

The article presents a comparative overview of international practices of academic support for students with special educational needs in higher education, drawing on the examples of the United States, Canada, Australia, and Japan. The relevance of the study is determined by the steady global increase in the number of students with disabilities enrolled in higher education institutions, as well as by the growing need to ensure equal access to quality education in accordance with the provisions of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities and other international human rights and inclusive education standards. The purpose of the article is to identify common features and differences among national models of academic support for students with special educational needs and to determine effective institutional and organizational mechanisms that contribute to their academic success and full participation in the educational process. The methodological framework of the study is based on comparative, systemic, and institutional approaches, as well as an analysis of contemporary scholarly publications, legal and regulatory documents, and official reports of governmental and university bodies. The article examines the legal and regulatory foundations of academic support for students with disabilities, the functioning of specialized support centres at leading universities in the selected countries, and organizational models of interaction among administrative, academic, and support units. Particular attention is paid to the implementation of Universal Design for Learning principles, the development and use of assistive and digital technologies, systematic professional development of academic staff for inclusive teaching, and the establishment of a culture of institutional responsibility for inclusion. Key areas of academic support for students with special educational needs are outlined, including individualized academic accommodations, counselling and psychological support, promotion of social integration, development of student autonomy, and preparation for future professional activity. The comparative analysis made it possible to identify factors determining the effectiveness of national models of academic support, such as the clarity of the regulatory framework, institutional autonomy of universities, interdisciplinary cooperation, and a student-centred approach. The study synthesizes best international practices that may serve as conceptual and practical benchmarks

УДК 378.018.43:364-056.26

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/91.1.1>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Джурило А.П.,

orcid.org/0000-0002-5129-6724

канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

і методик їх навчання

Київського столичного університету

імені Бориса Грінченка

for the development of inclusive higher education systems and for improving mechanisms of academic support for students with disabilities in other countries.

Key words: *inclusive higher education; students with disabilities; academic support; Universal Design for Learning; international practices.*

Постановка проблеми. Забезпечення рівного доступу до вищої освіти для студентів з особливими освітніми потребами є одним із ключових викликів сучасної освітньої політики та педагогічної науки. У контексті глобалізації, масифікації вищої освіти та утвердження прав людини як універсальної цінності питання академічної підтримки студентів з інвалідністю набуває особливої актуальності. Міжнародні документи, зокрема Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, закріплюють право на інклюзивну освіту на всіх рівнях, включно з вищою освітою. Водночас практична реалізація цього права значною мірою залежить від національних моделей підтримки, інституційних механізмів та готовності закладів вищої освіти адаптувати освітнє середовище до різноманітних потреб студентів [14].

У багатьох країнах світу сформувалися системні підходи до академічної підтримки студентів з особливими потребами, що охоплюють нормативно-правове регулювання, інституційну інфраструктуру, підготовку викладачів, розвиток універсального дизайну навчання та міждисциплінарну взаємодію. Аналіз і узагальнення таких практик є важливим як для розвитку теорії інклюзивної педагогіки, так і для вдосконалення національних освітніх систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика підтримки студентів з інвалідністю у вищій освіті активно досліджується в працях зарубіжних науковців. У фокусі сучасних досліджень перебувають питання доступності освітнього середовища [1], універсального дизайну навчання [2], самовизначення та академічної успішності студентів з інвалідністю [3], ролі викладачів і адміністрації у формуванні інклюзивної культури університету [4]. Значна кількість емпіричних досліджень присвячена аналізу досвіду студентів з інвалідністю під час вступу, навчання та переходу до ринку праці [5].

Окремий напрям досліджень стосується діяльності спеціалізованих центрів академічної підтримки, які розглядаються як ключові інституційні механізми забезпечення рівних освітніх можливостей [6]. Водночас у науковій літературі відзначається потреба в порівняльних дослідженнях, що дозволяють виявити кращі міжнародні практики та потенціал їх адаптації в інших національних контекстах.

Мета статті – здійснити порівняльний аналіз кращих міжнародних практик академічної підтримки студентів з особливими потребами у вищій освіті на прикладі США, Канади, Австралії та Японії.

Вибір саме цих країн для дослідження зумовлений їхнім вагомим внеском у розвиток інклюзивної

вищої освіти та наявністю усталених, інституційно закріплених моделей академічної підтримки студентів з інвалідністю. США, Канада та Австралія представляють англосаксонську освітню традицію, для якої характерними є чітке нормативно-правове регулювання прав осіб з інвалідністю, розвинена система спеціалізованих університетських служб підтримки та активне впровадження універсального дизайну навчання. У цих країнах академічна підтримка студентів з особливими потребами розглядається не як додатковий сервіс, а як складова загальної стратегії забезпечення якості та доступності вищої освіти.

Включення Японії до переліку країн дослідження зумовлене можливістю проаналізувати специфіку розвитку інклюзивної вищої освіти в іншому соціокультурному та освітньому контексті. Японська модель поєднує елементи традиційної академічної культури з поступовим упровадженням сучасних інклюзивних підходів, що дозволяє виявити альтернативні шляхи організації академічної підтримки студентів з особливими потребами. Таким чином, обрані країни репрезентують різні, але порівнювані моделі інституційної відповіді на виклики інклюзії у вищій освіті, що забезпечує комплексний і репрезентативний характер проведеного аналізу.

Виклад основного матеріалу. В Україні питання забезпечення доступності вищої освіти для студентів з особливими освітніми потребами набуло особливої актуальності впродовж останнього десятиліття у зв'язку з розвитком інклюзивної освіти, гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами та ратифікацією міжнародних документів у сфері прав людини. Законодавчі та нормативні акти закріплюють право осіб з інвалідністю на здобуття вищої освіти та передбачають створення умов для їх повноцінної участі в освітньому процесі.

Водночас практика реалізації академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами в українських закладах вищої освіти залишається фрагментарною та нерівномірною. У більшості університетів відсутні системно функціонуючі центри підтримки студентів з інвалідністю, а надання академічних адаптацій часто залежить від ініціативи окремих викладачів або адміністративних підрозділів. Обмеженими залишаються можливості використання допоміжних технологій, універсального дизайну навчання та міждисциплінарної взаємодії фахівців.

Актуальні виклики для української вищої освіти в цій сфері пов'язані з недостатньою підготовкою викладачів до роботи в інклюзивному освітньому

середовищі, відсутністю єдиних інституційних стандартів академічної підтримки та обмеженими ресурсами закладів вищої освіти. У цьому контексті вивчення та осмислення міжнародного досвіду набуває практичної значущості як підґрунтя для розбудови цілісної та ефективної системи академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами в Україні.

У Сполучених Штатах центри підтримки студентів мають значний вплив на університетське життя. На законодавчому рівні існує акт The Americans with Disabilities Act (ADA), що зобов'язує установи вищої освіти забезпечувати доступність і безбар'єрність для всіх студентів. Це й про розширення доступу до навчальних матеріалів, і про створення адаптивного середовища та надання допомоги у вирішенні питань з адаптації. Багато університетів також мають спеціальні програми підтримки для студентів з особливими освітніми потребами – вони дбають про індивідуальну допомогу та ресурси [16].

Система академічної підтримки студентів з інвалідністю у США характеризується високим рівнем інституціоналізації та нормативної визначеності. Законодавчою основою є Закон про американців з інвалідністю та Розділ 504 Закону про реабілітацію, які зобов'язують заклади вищої освіти забезпечувати рівний доступ до освітніх послуг. Однією з провідних інституцій у цій сфері є National Disability Center for Student Success – науково-дослідний центр, створений у 2023 році за підтримки Інституту освітніх наук Міністерства освіти США [11].

Діяльність Центру спрямована на підвищення спроможності закладів вищої освіти підтримувати успішне зарахування, продовження навчання та завершення освітніх програм студентами з інвалідністю. Концептуальною основою роботи Центру є орієнтація на студентський досвід, міждисциплінарна співпраця та розвиток доступності освітнього середовища. Значна увага приділяється дослідженням залученості студентів, процесам розкриття інформації про інвалідність, формуванню соціальних мереж підтримки та підготовці викладачів до роботи в інклюзивному середовищі [14].

У Канаді академічна підтримка студентів з особливими потребами розвивається в межах децентралізованої освітньої системи, де значну роль відіграють провінційні політики та університетські ініціативи. Більшість університетів мають офіси доступності або служби підтримки студентів з інвалідністю, які надають індивідуалізовані послуги, зокрема академічні адаптації, допоміжні технології та консультативну підтримку [9].

Канадські дослідники акцентують увагу на важливості підходів, заснованих на правах людини та принципах універсального дизайну навчання, що дозволяє мінімізувати потребу в індивідуальних пристосуваннях і водночас підвищити якість навчання для всіх студентів [10].

Система освіти в Канаді працює за принципом «потреби студентів – понад усе». В Algonquin College (провідний державний коледж у Оттаві) доступність та інклюзивність починається з наявності поручнів, доступних санітарних кімнат та занижених тротуарів на території кампусу – і це лише базові інфраструктурні вимоги до просторів. Крім того, важливим завданням є менеджмент закладу, адже коледж має бути зручним місцем навчання та дозвілля для всіх без винятку учнів.

Команда інклюзивності та різноманіття інституції вивчила шлях здобувача освіти: від Дня відкритих дверей і до моменту отримання сертифіката про завершення навчання. Тож студенти в будь-якій ситуації знають, що зможуть отримати необхідну підтримку» [16].

Австралійська модель підтримки студентів з інвалідністю ґрунтується на поєднанні національного законодавства та інституційної автономії університетів. Закон про дискримінацію за ознакою інвалідності визначає обов'язок закладів вищої освіти забезпечувати розумні пристосування для студентів з особливими потребами. На практиці це реалізується через діяльність служб доступності, розвиток інклюзивних навчальних стратегій та активне використання цифрових технологій [2].

Дослідження австралійських науковців засвідчують, що ефективна академічна підтримка позитивно впливає не лише на академічну успішність студентів з інвалідністю, а й на їх соціальну інтеграцію та готовність до професійної діяльності [12].

У Японії система підтримки студентів з інвалідністю перебуває на етапі активного розвитку. Прийняття Закону про усунення дискримінації осіб з інвалідністю стало важливим кроком у напрямі інклюзивної вищої освіти. Японські університети поступово впроваджують центри підтримки, які координують надання академічної адаптації та консультативних послуг [13].

Особливістю японського підходу є поєднання традиційних освітніх практик із сучасними інклюзивними стратегіями, а також акцент на колективній відповідальності університетської спільноти за успіх студентів з особливими потребами [14].

Висновки. Порівняльний аналіз міжнародних практик академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами у вищій освіті засвідчує, що найбільш ефективні моделі ґрунтуються на системному поєднанні нормативно-правових гарантій, інституційної інфраструктури, міждисциплінарної взаємодії та орієнтації на студентський досвід. Досвід США, Канади, Австралії та Японії демонструє, що академічна підтримка студентів з інвалідністю розглядається як складова загальної стратегії забезпечення якості та доступності вищої освіти, а не як ізольований елемент соціальної політики.

Для української системи вищої освіти особливо цінними є такі напрями міжнародного досвіду:

інституціоналізація служб підтримки студентів з особливими освітніми потребами на рівні університетів; упровадження принципів універсального дизайну навчання як базової педагогічної стратегії; системна підготовка та підвищення кваліфікації викладачів з питань інклюзивного навчання; розвиток міждисциплінарної співпраці між адміністративними, академічними та соціальними підрозділами закладів вищої освіти.

Адаптація дослідженого міжнародного досвіду в українському контексті доцільна за умови врахування національних соціокультурних особливостей, ресурсних можливостей та інституційної автономії університетів. Перспективним напрямом подальшого розвитку є розроблення єдиних рекомендацій і стандартів академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами, що сприятиме підвищенню академічної успішності, соціальної залученості та професійної реалізації цієї категорії студентів у системі вищої освіти України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Agans J.P., Davis J.L., Vazou S., Jarus T. Self-determination through circus art: the study of youth development in the context of new activities. *Journal of Youth Development*. 2019. № 14 (3). P. 110–129. DOI: 10.5195/jyd.2019.662
2. Disability Discrimination Act 1992. *Australian Government. Federal Register of Legislation* : веб-сайт. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2004A04426/2018-04-12/text> (дата звернення: 15.01.2026).
3. Brewer G., Urwin E., & Witham B. Disabled student experiences of Higher Education. *Disability & Society*. 2025. № 40 (1). P. 108–127. DOI: 10.1080/09687599.2023.2263633
4. Fovet, F. Review of Creating Inclusive Learning Opportunities in Higher Education: A Universal Design Toolkit, by Sheryl E. Burgstahler. *Teacher College Record*. 2022. Volume 124 Issue 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/358262948_Fovet_F_2022_Review_of_Creating_Inclusive_Learning_Opportunities_in_Higher_Education_A_Universal_Design_Toolkit_by_Sheryl_E_Brugstahler_Teacher_College_Record_ID_Number_23971 (дата звернення: 11.01.2026).
5. Getzel E.E., Thoma C.A. Experiences of college students with disabilities and the importance of self-determination. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*. 2008. №31 (2). P. 77–84. DOI: 10.1177/0885728808317658
6. Canadian Human Rights Act (R.S.C., 1985, с. H-6). *Government of Canada* : веб-сайт. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/h-6/> (дата звернення: 11.01.2026).
7. National Survey of Supports for Students with Disabilities in Higher Education Settings in Japan (Provisional Translation) / уклад.: Japan Student Services Organization. Tokyo: JASSO, 2018. 65 p. URL: https://www.jasso.go.jp/en/statistics/shougai_gaku-sei/_icsFiles/afiedfile/2022/07/15/fy2018_survey.pdf
8. Kutscher E. L., & Tuckwiller E. D. Persistence in higher education for students with disabilities: A mixed systematic review. *Journal of Diversity in Higher Education*. 2019. № 12 (2). P. 136–155. DOI: 10.1037/dhe0000088
9. Lombardi A., Murray C., Dallas B. University faculty attitudes toward disability and inclusive instruction. *Journal of Postsecondary Education and Disability*. 2013. № 26 (3). P. 215–230. URL: https://www.researchgate.net/publication/263046112_University_faculty_attitudes_toward_disability_and_inclusive_instruction_Comparing_two_institutions
10. Meyer A., Rose D.H., Gordon D. *Universal Design for Learning: Theory and Practice* : book. Harvard: CAST Professional Publishing, 2014. 238 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/276267753_Universal_Design_for_Learning_Theory_and_practice (дата звернення: 11.01.2026).
11. A National Report on Disabled College Student Experiences. *National Disability Center for Student Success*: веб-сайт. URL: <https://nationaldisabilitycenter.org/resources/national-report/> (дата звернення: 18.01.2026).
12. The Post-High School Outcomes of Young Adults With Disabilities up to 8 Years After High School / A Report From the National Longitudinal Transition Study-2 (NLTS2). Washington, Menlo Park, CA: SRI International, 2011. 218 p. URL: <https://ies.ed.gov/ncser/2025/01/20113005-pdf> (дата звернення: 11.01.2026).
13. Sho S., Park J. Inclusive education in Japan and its role in international cooperation: analysis of a project for children with disabilities in Mongolia. *Asia Pacific Educ. Rev.* 2024. №25. P. 229–242 <https://doi.org/10.1007/s12564-023-09923-4>
14. Факультативний протокол до Конвенції про права осіб з інвалідністю : Протокол; ООН від 13.12.2006 / База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_g72 (дата звернення: 19.01.2026).
15. Wehmeyer, M. Self-Determination and the Education of Students with Disabilities. ERIC Digest : non-journal publication; ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education Reston, VA, 2002. ERIC Identifier: ED470036 / Education Resources Information Center (ERIC). URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED470036.pdf> (дата звернення: 20.01.2026).
16. Центри підтримки студентів: крок до інклюзивної вищої освіти в Україні. *Міністерство освіти і науки України : веб-сайт*. URL: <https://mon.gov.ua/news/tsentri-pidtrimki-studentiv-krok-do-inklyuzivnoivishchoi-osviti-v-ukraini> (дата звернення: 24.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 24.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.03.2026